

Л.М.Бадюл

викладач кафедри іноземних мов

Одеського національного економічного університету

Л.М. Цибух

кандидат психологічних наук, доцент,

Державний заклад «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,

м. Одеса, Україна

ТВОРЧІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Резюме. У статті акцентується увага на відмінностях між компетентністю та компетенцією, розглядаються особливості комунікативної компетенції та визначаються її складові. Також аналізуються відмінності творчих вправ від нетворчих. Автори пропонують низку творчих вправ, які можна застосовувати під час занять із студентами іноземною мовою та визначають їх вплив на розвиток комунікативної компетенції. Під час проведення експерименту групи поділяються на контрольні та експериментальну. Ефективність застосування творчих вправ та їх вплив на розвиток комунікативної компетенції студентів перевіряється за допомогою методу аналізу продуктів діяльності студентів та методу експертної оцінки з боку викладачів-предметників.

Ключові слова: компетентність, компетенція, комунікативна компетенція, творчість, творчі вправи, студенти.

Постановка проблеми. У сучасному світі, в будь-якій професії, цінуються компетентні фахівці, професіонали своєї діяльності. При цьому фахівець стає більш конкурентоспроможним, якщо він вільно володіє іноземною мовою, оскільки більшість успішних фірм та підприємств пов'язані із зарубіжними партнерами або переймають професійний досвід у зарубіжних колег. Саме тому проблема розвитку комунікативної компетенції у студентів є досить актуальною та значущою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної компетентності фахівців широко розглядається в сучасній науці. Сутність та зміст професіоналізму вивчали Б.Г. Ананьєв, О.О.Бодальов, Н.В. Кузьміна, А.К. Марковата ін.; особливості формування професійної підготовленості фахівців аналізували В.В. Давидов, Н.О. Менчинська, В.П. Симоновта ін.; психологію професійної діяльності досліджували А.В.Карпов, Є.О. Климов, В.Д. Шадриковта ін.

На даний час науковці (І.А. Зимня, О.В. Овчарук, В.Д. Шадриков та ін) розділяють поняття компетенції та компетентність.

Компетентність – це поінформованість, обізнаність, авторитетність. Компетентність у перекладі з латинської «competentia» означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентність також визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці[7].

У тлумачному словнику С.І. Ожегова поняття «компетентний» визначено як: «...знаючий, обізнаний, авторитетний в якій-небудь галузі; той, хто володіє компетенцією». Компетенція ж визначається автором як: «...коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийхось повноважень, прав» [5, с. 289].

Визначення компетенції та компетентності різними авторами відображають сутнісні характеристики цих понять. Як справедливо зазначає В.Д. Шадриков: «...відмінності спостерігаються у розумінні компетентності як актуальної якості особистості або прихованих психологічних новоутворень; предметної наповнюваності компетенцій як системних новоутворень, якостей особи» [6, с. 30].

Таким чином, можна сказати, що компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а компетентність – це оцінка досягнення цієї норми. Компетентність виступає як якість, характеристика особи, яка дозволяє їй вирішувати завдання у певній галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини.

Комунікативна компетенція – це набута у процесі природної комунікації або навмисне організованого навчання особлива якість мовленнєвої особистості, яка складається із декількох складових, у числі яких можна виділити мовну компетенцію, предметну компетенцію, лінгвістичну компетенцію і прагматичну компетенцію [2].

Мовна компетенція включає знання одиниць мови і правила їх поєднання, зв'язку. Цей вид компетенції поєднує мову та мовлення і характеризує особистість як людину, яка володіє мовою та уміє користуватися мовленням на основі граматичних правил.

Лінгвістична компетенція, на відміну від мовної, має характер знань, що відносяться до лінгвістики як науки. Цей аспект реалізується у тих, хто навмисне займається мовознавством.

Предметна компетенція є невід'ємною складовою комунікативної компетенції. Мова відображує у словах предмети оточуючого світу та відношення між ними і формує у свідомості того, хто говорить, картину світу. На основі володіння загальною лексикою і складається предметна компетенція.

Прагматична компетенція – це можливість здійснення мовленнєвої діяльності, обумовленої комунікативними цілями. Цей вид компетенції передбачає відбір мовного матеріалу, уміння використовувати варіативні форми. Прагматична компетенція, будучи базисною складовою комунікативної компетенції, припускає, що людина здібна до спілкування і може реалізувати будь-яке висловлювання, враховуючи умови спілкування, об'єкт обговорення та ін. З іншого боку, прагматична компетенція – це вибір необхідних форм, типа мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів [2].

Дещо більш повним є визначення комунікативної компетенції І.А. Зимньою. Автор визначає комунікативну компетенцію як оволодіння складними комунікативними навичками та уміннями, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм та обмежень під час спілкування, знання звичаїв, традицій, етикету в сфері спілкування, дотримання пристойності, вихованість; орієнтування у комунікативних засобах, що притаманні національному

менталітету, засвоєння рольового репертуару в межах певної професії [3]. Саме на це визначення ми будемо спиратися у даній статті.

Метою статті є визначення впливу творчих вправ на розвиток комунікативної компетенції студентів.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури (Д.Б. Богоявленська, Е. де Боно, О.М. Лук, Я.О. Пономарьов та ін.) показав, що на розвиток компетенцій, у тому числі й комунікативної компетенції, впливає застосування творчих вправ під час занять. Саме творчі вправи, на думку Я.О. Пономарьова, вчать умінню аналізувати, узагальнювати та робити висновки [4]. Вказані ж уміння є невід'ємними складовими уміння правильно висловлювати власні думки (мовна компетенція, прагматична компетенція), підбирати необхідні докази під час спілкування (мовна компетенція, предметна компетенція, прагматична компетенція), переконувати опонента (мовна компетенція, предметна компетенція, прагматична компетенція) і навіть спонукати до активної діяльності.

Але не будь-яка вправа, що застосовується під час занять, є творчою. Творча вправа – це вправа, розв'язання якої не може бути отримане шляхом логічного висновку із даних, які ми маємо. Така вправа припускає створення нових способів дій або своєрідне використання вже існуючих способів, що приводить до виникнення нових знань [1].

Творча вправа має наступні ознаки:

- обов'язкова новизна способу розв'язання;
- відсутність у даній теорії засобів, необхідних для створення цього способу;
- знаходження цих засобів здійснюється за рахунок застосування евристичних методів пошуку [1].

Також мають творчий характер і впливають на розвиток комунікативної компетенції ділові та особистісно-орієнтовані ігри, мозковий штурм, аналіз конкретних ситуації (кейс-стаді) та ін.

Ділові та особистісно-орієнтовані ігри розвивають логіку, уміння планувати діяльність, формулювати власні пропозиції і в той же час прислухатися до точки зору інших, ефективно спілкуватись, приймати нестандартні рішення та ін. Таким

чином, вони є ефективним засобом формування комунікативної компетенції в студентів.

Аналіз конкретних ситуацій, або кейс-стаді, застосовується для покращення аналітичного та творчого мислення, уміння розв'язувати проблеми, розширення світогляду та розвитку професійної компетентності. Усе це безпосередньо пов'язано і з комунікативною компетенцією, оскільки базується на умінні спілкуватися, чути і розуміти оточуючих, доводити правильність власної точки зору, та робити висновки.

Мозковий штурм – це оперативний метод розв'язання проблеми на основі стимулювання творчої активності, при якому учасникам обговорення пропонують висказувати якомога більшу кількість варіантів розв'язання, у тому числі самих фантастичних. Потім із загальної кількості запропонованих ідей вибирають найбільш вдалі, які можуть бути використані на практиці [7]. Зазначений метод дозволяє розглядати будь-яку проблему в сфері професійної діяльності людини, якщо вона досить чітко і ясно сформульована: що бажано одержати і що заважає одержанню бажаного? Під час мозкового штурму відбувається розвиток творчості та креативності, комунікативних умінь, уміння аналізувати пропозиції оточуючих. Останні два уміння безпосередньо відносяться до комунікативної компетенції.

Оскільки формування комунікативної компетенції є основним завданням під час навчання студентів іноземної мови, ми підібрали низку творчих вправ, які можна застосовувати саме під час викладання іноземної мови. Під час виконання вправ студентам дозволяється користуватися словниками.

1. Рольова гра «Продавець магазину»

Студенти розбиваються на пари. Один – продавець, інший – покупець. Задача продавця умовити покупця (на англійській мові) купити певний товар, вказуючи на його необхідність у побуті, економічність та надійність. Задача покупця задавати різноманітні питання про товар. Потім покупець та продавець міняються ролями.

2. Мозковий штурм

Студентам пропонується подумати і запропонувати методи підйому української економіки. Завдання викладача заохотити студентів до пропонування якомога

більшої кількості пропозицій (на англійській мові), навіть самих фантастичних. Потім відбувається обговорення запропонованих варіантів і вибір найбільш вдалого варіанту розв'язання проблеми.

3. Ранжирування

Студентам пропонується із списку якостей обрати лише ті, які важливі для майбутнього спеціаліста і розподілити їх за ступенем важливості.

4. Плюси та мінуси

Студентам пропонується твердження: «Україна має позаблоковий статус». Їх завдання – спочатку висказати усі плюси за даним твердженням, а потім – мінуси.

5. Обмін думками (за прикладом програми Шустер live)

Викладач обирає проблему, що на даний момент актуальна для даної групи студентів. Учасникам групи пропонується висказатися по даній проблемі. При цьому кожен має дві карточки: зелену та червону. Під час виступу одного з учасників інші сигналізують своє відношення до того, що він говорить: зелена карточка – розділяю думку, червона – маю іншу точку зору. Викладач, побачивши сигнал червоної карточки, дає слово опонентіві і т.д.

6. Вправа «Аукціон»

Викладач пропонує групі студентів певну тему. Наприклад: «Економіст – дуже корисна професія». Група поділяється на чотири - п'ять підгруп (у залежності від кількості студентів). Кожна з підгруп повинна підготувати якомога більше висловлювань за запропонованою темою. Потім підгрупи по черзі зачитують по одному висловлюванню. Та група, яка представить своє висловлювання останньою, стає переможцем.

7. Pro – contra аргументи

Група студентів поділяється на дві підгрупи: Pro і Contra. Кожна група представляє свої аргументи у відповідності із своєю назвою за певною темою, яку пропонує викладач.

8. Вправа «Виправ помилку»

Група студентів поділяється на три – чотири підгрупи. Кожна підгрупа отримує перелік словосполучень, у яких допущені помилки. Завдання студентів – виправити

помилки та на скласти з ними текст.

Ці та подібні вправи застосовувалися нами на протязі двох місяців. Для чистоти експерименту нами була обрана лише одна група, в якій застосовувалися творчі вправи. Це група стала експериментальною, інші – контрольними. На початку проведення експерименту ми зафіксували середній бал студентів з іноземної мови, застосовуючи метод аналізу продуктів діяльності. Через два місяця, після застосування творчих вправ, ми повторно виявили середній бал студентів з іноземної мови. Порівняння результатів показало, що в групі, де проводилися творчі вправи, середній бал збільшився значніше, ніж у інших групах. Крім того, експертна оцінка з боку викладачів - предметників засвідчила, що студенти експериментальної групи стали більше аргументувати власну точку зору, робити більш чіткі та евристичні висновки.

Висновок:Результати проведеного дослідження дають нам підставу стверджувати, що застосування творчих вправ позитивно впливає на формування та розвиток комунікативної компетенції студентів.

Перспективним напрямком наших подальших досліджень є подальше впровадження творчих вправ у заняття з іноземної мови з урахуванням рівня підготовки студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей / Д.Б. Богоявленская – М.: Академия, 2002.
2. Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирования на продвинутом этапе обучения студентов – не филологов / Д.И. Изаренков // Русский язык за рубежом – 1990. - № 4.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И.А. Зимняя – М.: Московский исследовательский центр подготовки специалистов, 2004.
4. Пономарёв Я.А. Психология творческих способностей / Я.А. Пономарёв – М.: Наука, 1986.

5. Ожегов С.И. Словарь русского языка: ок. 53000 слов / С.И. Ожегов; под общ. ред проф.Л.И. Скворцова. – 24-е изд., испр. – М.: ООО «Издательство Оникс»: ООО «Издательство Мири образование», 2007. – 640 с.
6. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. - № 8. – 2004.
7. Вікепедія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> - Назва з титул. екрана

Л.Н. Бадюл, Л.Н. Цибух

ТВОРЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ

Резюме. В статье акцентируется внимание на отличиях между компетентностью и компетенцией, рассматриваются особенности коммуникативной компетенции и выявляются её составляющие. Также анализируются отличия творческих упражнений и нетворческих. Авторы предлагают ряд творческих упражнений, которые можно использовать во время занятий иностранным языком со студентами и определяют их влияние на развитие коммуникативной компетенции. Во время проведения эксперимента группы делят на контрольные и экспериментальную. Эффективность использования творческих упражнений и их влияние на развитие коммуникативной компетенции студентов проверяется с помощью метода анализа продуктов деятельности и метода экспертной оценки со стороны преподавателей-предметников.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, коммуникативная компетенция, творчество, творческие упражнения, студенты.

BadyulLyudmylaMykolaivna

Foreign languages` chair, senior teacher,

Odessa National Economic University

TsibuhLyudmylaMykolaivna

Candidate of psychological sciences, docent,

South Ukrainian national pedagogical university after K.D. Ushynsky

CREATIVE EXERCISES AS MEANS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE'S DEVELOPMENT OF STUDENTS

***Abstract.** The article focuses on the differences between competence and capacity: capacity – is a certain standard, the achievement of which may indicate the possibility of a correct solution of a certain task, and competence – is an assessment to achieve this standard. The features of the communicative capacity are considered and its components are identified: language capacity, subject capacity, linguistic capacity and pragmatic capacity. Also the differences of creative and uncreative exercises are analyzed: creative exercise allows the creation of new methods of operation or peculiar use of existing methods, which leads to the emergence of new knowledge. The authors offer a number of creative exercises that can be used at foreign language lessons with students. The suggested exercises force students to think creatively finding solutions of specific problems, to prove and justify their point of view, to find arguments and counterarguments on the same topic. Having led series of creative exercises, the authors define their influence on the development of students` communicative capacity. As a creative exercise we used: role-playing and business games, brainstorming, creative discussion, talking and others. There is an example of brainstorming: students are proposed to think and suggest methods of recovery of the Ukrainian economy. The task of the teacher is to encourage students to offer as many proposals as possible (in English), even the most fantastic. Then there is a discussion of the proposed options and choice of the most appropriate solution of the problem. During the experiment, the groups are divided into control and experimental. The effectiveness of the use of creative exercises at English lessons and their influence on the development of students` communicative capacity are tested with the help of the method of the activity products analysis and method of expert evaluation by the subject teachers.*

***Keywords:** competence, capacity, communicative capacity, creativity, creative exercises, students.*

REFERENCES

1. Bogoyavlenskaya D.B. (2002). Psihologiatvorcheskixsposobnostey [Psychology of creativity]. Moscow: Academy [in Russia].
2. Izarenkov D.I. Basisniesostavlyaushie kommunikativno kompetentzii ix formirovanianaprodvnutometapeobucheniastudentov – ne filologov [Basic components of communicative capacity and their formation at an advanced stage of students` training - not philologists] // Russian language abroad. 1990. № 4. [in Russia].
3. Zimnyaya I.A. (2004). Klyuchevie kompetentnostikak rezultativno-zelevaia osnovakompetentnostnogopodxoda v obrazovanii [Key of competence as effectively-targeted competency-based approach in education]. Moscow Research Centre for Training [in Russia].
4. Ponomarev Y.A. (1986). Psihologiatvorcheskixsposobnostey [Psychology of creativity]. Moscow: Science [in Russia].
5. Ozhegov S.I. (2007). Slovar russkogoyazika [Russian dictionary: approx. 53000 words / S.I. Ozhegov; under the total. Ed prof. L.I. Skvortsov.]. Moscow: "Publisher Onyx" Ltd.: "Publisher Miri education" Ltd. [in Russia].
6. Shadrikov V.D. (2004). Novaia model spetsialista: innovatsionnaiapodgotovka I kompetentnostniipodxod [The new model of the specialist: an innovative training and competence approach] // Higher education today. № 8. [in Russia].
7. Vikipediya [E-resource] Access mode: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> The name of the title. screen